

Innspill til Kulturdepartementet til ny strategi for kulturfrivilligheten

Innledning

Bestilling / bakgrunn: *Kultur- og likestillingsdepartementet har starta arbeidet med ein strategi for kulturfrivilligheit som skal komme heile landet til gode og kor det særleg vert satsa på den lokale og regionale kulturen. Strategien skal legge til rette for eit samspel mellom den profesjonelle og frivillige kulturen og bidra til målet om brei deltaking og tilgang på møteplassar og kulturarenaer over heile landet. Arbeidet med strategien ses vidare i samanheng med den igangsette utredninga av regionale kulturfond.*

Norsk kulturforum (NOKU) er glade for å kunne gi innspill til arbeidet og berømmer KUD for å ha igangsett et særskilt viktig arbeid.

Dette innspillsnotatet konsentrerer seg om å gi innspill til regionale kulturfond og for oppgradering og bygging av kulturlokaler i hele landet. Vi vil gjennom notatet forsøke å svare ut følgende spørsmål:

- Hvordan kan et regionalt kulturfond innrettes for å supplere – og ikke overlapse – ordninger som allerede finnes?
- Og hvordan kan et regionalt kulturfond innrettes på en måte som minimerer de administrative byrdene?
- Finnes det gode eksempler på prosjekter som ville kunne blitt realisert ved et slikt fond?

Norsk kulturforum – en interesseorganisasjon for lokal kultursektor

Norsk kulturforum er en nasjonal interesse- og kompetanseorganisasjon for den lokale kultursektoren. Medlemmene i NOKU er primært kommuner og fylkeskommuner som sammen danner et landsdekkende kompetansenettverk bestående av lokale og regionale kulturledere, kulturpolitikere og kulturfaglige ansatte i kommunal sektor. Norsk kulturforum har per 2023 nærmere 220 kommuner og fylkeskommuner som medlemmer.

NOKU sitt mål er å samle og dele kunnskap og erfaringer for å styrke den lokale kultursektoren. Vi brenner for aktivt og engasjerende kunst- og kulturliv som skaper gode lokalsamfunn over hele landet og gir mennesker økt livskvalitet.

Som interesseorganisasjon for lokal kultursektor har vi prioritert arbeidet med å få opprettet et nytt regionalt kulturfond høyt det siste året. NOKU tror et slikt regionalt fond kan være med på å gi kulturlivet over hele landet et helt nødvendig løft etter en tøff pandemi.

NOKU og våre medlemmer i kommunene tror regionale kulturfond vil bidra til å styrke kulturfrivilligheten og det lokale kulturlivet over hele landet.

I løpet av det siste året har vi satt i gang en bred intern innspillsprosess blant våre medlemmer og tillitsvalgte for å få konkrete innspill til innretningen av et nytt regionalt fond. Gjennom flere møter,

webinarer og arbeidsøkter har styret og alle fylkeslagene bidratt med innspill. Innspillene presenteres i dette notatet og i kortversjon på våre nettsider.

Et samstemt kulturliv

NOKU viser innledningsvis til innspillsnotatet som ble oversendt til Kulturdepartementet 15. februar i 2022: Regionale kulturfond – forslag til formål, innretting og finansiering, på vegne av Arrangørforum, Norsk Kulturforum og Norsk musikkråd.

Gjennom året har denne samarbeidsgruppen drøftet og løftet behovet for regionale kulturfond i flere fora. Vi registrerer at et samstemt kulturliv ønsker et regionalt kulturfond som bidrag til å styrke både kulturfrivilligheten og det profesjonelle kulturlivet over hele landet.

Vi viser også til kronikken *Regionale kulturfond må etableres nå*, fra april 2022;
<https://www.noku.no/regionale-kulturfond-ma-etableres-na/>

Premisser for strategien

NOKU ser frem til at det utarbeides en strategi for det frivillige kulturfeltet og er glade for at strategien skal legge til rette for, og se på de muligheter og utfordringer samspillet mellom den profesjonelle og frivillige kulturen gir. Det er et viktig premiss i dette arbeidet at det frivillige kulturlivet er helt prisgitt det profesjonelle kulturlivet, og visa versa.

Det følgende bør også være et viktig premiss for strategien: For at det lokale kunst- og kulturlivet over hele landet skal ha tilgang på profesjonelle kunstnere (også utenfor de store byene), må Norge ha ordninger som gjør det mulig å virke som kunstnere i hele landet. Dette gjelder også tilgang på profesjonelle arenaer.

Og for å sikre at det er profesjonelle kunstnere og rom for kunst og produksjon over hele landet må kunst- og kultur, på lik linje med andre felt i samfunnet, være en vesentlig del av de årlige regionale planer- og budsjettprosesser. NOKU mener den lenge varslede revideringen av kulturloven må sikre dette.

Om behovet for en styrking av frivillig kulturliv / regionale kulturfond

I en undersøkelse gjennomført våren 2022 av Telemarksforskning, bestilt av NOKU og Fagforbundet, svarer hele 80% av kommunene at det er behov for en tilskuddsordning for samarbeid mellom det frivillige og profesjonelle kulturlivet. Les hele rapporten på nett her:

<https://www.telemarksforskning.no/publikasjoner/kommunal-kultursektor-2022-organisering-prioritering-og-planlegging/4124/>

I samme undersøkelse svarer 78 % av kommunene at kulturaktiviteten i kommunene har falt de siste to årene. Det store frafallet bekymrer norske kultursjefer. Undersøkelsen er besvart av 204 kommuner.

Undersøkelsen viser også bl.a. følgende:

- Pandemien har hatt store konsekvenser med betydelig frafall i kulturaktiviteten. Frafaller er særlig stort blant barn og unge.

- Det området kultursjefene ville prioritert høyere enn i dag er fritidsklubber. Over halvparten mener at dette bør styrkes, dersom de fikk frie midler inn på kulturbudsjettet.
- Kommuner som har vært gjennom en sammenslåing svarer at de har fått flere arbeidsoppgaver og mer å gjøre, men de har ikke fått større ressurser eller nye årsverk.
- Nesten alle kommunene svarer at det er behov for en tilskuddsordning for samarbeid mellom det frivillige og profesjonelle kulturlivet.
- Større tilskuddsordninger til det frivillige kulturlivet, bedre kommunale tjenester og flere lokaler for kultur for barn og unge er de viktigste sakene for kommunene som besvarte undersøkelsen.

Ny undersøkelse på trappene

NOKU, Norsk musikkråd, CREO, Kulturrom og Arrangørforum samarbeider i disse dager (januar og februar 2023) om en ny undersøkelse – et forprosjekt – i samarbeid med Telemarksforskning. I vårt arbeid med innspill til strategi for kulturfrivilligheten og regionale kulturfond ser vi et felles behov for mer innsikt om utfordringer og muligheter i samarbeidet mellom profesjonelle og frivillige på musikkfeltet.

Vi håper forprosjektet vil sette oss på sporet at av hvilke problemstillinger som må ses nærmere på fremover. I virkemiddelapparatet har det til nå vært så å si tette skott mellom frivillig og profesjonell, og derfor har også denne type samarbeid vært vanskelig å gjennomføre mange steder.

I undersøkelsen vil Telemarksforskning blant annet se på følgende:

- ✓ På hvilken måte samarbeider frivillige og profesjonelle
- ✓ Hvilke resultater skaper det?
- ✓ Hvis musikklivet handler om å samarbeide på tvers, kan da virkemidlene også gjøre det?
- ✓ Tilgjengelige data som beskriver frivilligheten
- ✓ Konkrete eksempler på slikt samarbeid fra ulike kommuner

Konkrete forslag til innretning av regionale kulturfond

1. Kommunale aktører må kunne søke ordningen

For NOKU er det særlig viktig å presisere at i innretningen av fondet må også kommunale aktører, i kompaniskap med det frivillige og det profesjonelle feltet, kunne søke midler.

Kommunene har tett kontakt og god oversikt over det frivillige feltet. Muligheten til å gjøre tiltak/prosjekt sammen med frivilligfeltet kan gi kommunene et nytt virkemiddel i arbeidet med frivillige.

Kommunale aktører som bibliotek, kulturskole, kulturhus, fritidsklubber med mer samarbeider i dag tett og godt med det lokale kulturlivet, og vårt budskap er at det er i *dette* samarbeidet at det per i dag er et hull i det offentlige virkemiddelapparatet.

Slike samarbeid mellom frivillig, profesjonell og kommunale aktører er vanlig lokalt, men kvalifiserer stort sett ikke til tilskudd fra Kulturrådet. Her er det et stort behov, og ikke minst potensiale, for økt lokal aktivitet.

2. Forvaltning regionalt

Norsk kulturforum tror en fylkeskommunal forvaltning av regionale kulturfond, gjerne i et kompetansesamarbeid med kommunene, vil bidra til å utvikle kulturfeltet i tråd med lokale behov og muligheter.

Et viktig premiss her blir at midlene i de regionale kulturfondene må forvaltes regionalt og være uavhengig av andre finansieringskilder for kulturlivet. Fondene må være et *supplement* til og kunne spille sammen med eksisterende ordninger. Det er vesentlig å sikre god forankring blant målgruppene, samt å sikre at midlene ikke erstatter annen finansiering til kulturlivet. Det må være rom for å tilpasse ordningen til hver enkelt regions behov og særegenheter.

Regionale kulturfond bør være midler som er lavterskel og som stimulerer til lokale kulturaktiviteter på tvers av det frivillige og profesjonelle feltet som kommer publikum til gode.

Vi anbefaler at tildelingskriteriene bør gå på kvalitet, men også inneha et distriksfokus. Det er mange særlig mindre kommuner som ikke vil ha frie midler til å bidra med en økonomisk egenandel i prosjektene, og det er en unison tilbakemelding fra våre medlemmer om at egenandeler bør unngås som et kriterium for tilskudd. Egenandeler i form av arbeidsinnsats, dugnadsinnsats, gratis lokalleie og så videre kan bidra i prosjektene, nettopp for en styrking av samspillet mellom frivillig og profesjonell.

NOKU tror det vil være klokt og formålstjenlig med regionale tildelingsutvalg som kan bidra inn i forvaltningen med kompetanse, nærhet og dialog med målgruppen. Slike tildelingsutvalg, med representanter fra målgruppen, være seg aktører fra frivilligheten, kommunene og det profesjonelle, kan bidra til forankring, legitimitet og en mer treffsikker bruk av midlene.

3. Stimulere til mangfold, utvikling og kulturarbeidsplasser.

Vi tror regionale kulturfond vil kunne styrke hele kulturlivet i et langsiktig perspektiv og skape rom for innovasjon, utvikling og kulturarbeidsplasser også i distriktene. Vi anbefaler at fondet også har et uttalt mål å stimulere til slik utvikling lokalt.

I en kronikk fra april 2022 påpekte NOKU m/fler, følgende;

Videre er kulturgründerfeltet og samarbeid mellom kulturaktører og lokale næringsaktører et viktig tilskudd som gir både økonomiske og sosiale ringvirkninger i våre lokalsamfunn. De regionale kulturfondene må derfor rettes inn mot å styrke nettopp dette samarbeidet mellom frivilligheten, de profesjonelle kulturaktørene og kulturgründerne.

Gjøres dette arbeidet godt, med en gjennomtenkt forvaltningsordning i fylkeskommunen etter armlengdes avstand-prinsippet, vil regionale kulturfond kunne styrke hele lokalsamfunnet.

Norsk kulturforum anbefaler at det settes opp som et sentralt delmål at regionale kulturfond også skal styrke mangfoldet i kulturlivet.

Våre medlemmer viser til at flerkulturelle profesjonelle utøvere, i kompaniskap med frivillige og for eksempel barne- og ungdomskultur lokalt, svært ofte faller igjennom i søknader hos Norsk kulturfond.

Dette vil også sørge for at regionale kulturfond *supplerer* og styrker og ikke overlapper med dagens ordninger.

EKSEMPEL FRA EN BYDEL I BERGEN:

I det tamilske miljøet i denne bydelen er kultur et viktig holdepunkt da de ikke lenger bor i eget land. De går på kulturskoler og tar eksamen i stilarter utenfor det vestlige akademiske dans- og musikkhierarkiet. I tilskuddsordningene havner disse aktørene mellom å bli sett som profesjonelle klassiske utøvere og glade amatører. Disse aktørene skaper mye aktivitet lokalt, men faller altså gjennom i dagens virkemiddelapparat.

4. Ubyråkratisk søknadskjema på to nivåer

NOKU oppfordrer til å utvikle et søknadskjema på to nivåer:

Et enkelt søknadskjema for mindre prosjekter med søknader opp til 100 000 NOK. Dette vil særlig kunne styrke lavterskelprosjekter i lokalt kulturliv med en hovedvekt av frivillige organisasjoner som søkere (i samspill med profesjonelle og/eller mindre kommuner).

Et mer omfattende søknadsskjema, som dertil krever mer detaljert informasjon, budsjetter og planer for søknader over 100 000. Det bør være mulig å søke for prosjekter som går over flere år, for eksempel opptil 3 år.

Sparebankstiftelsen har gode og ubyråkratiske søknadsskjemaer på to nivåer, med gode sjekklister, som kan brukes som en inspirasjon; [Søk støtte - Sparebankstiftelsen](#)

5. Substansiell finansiering fra første år

Sist, men ikke minst: for at regionale kulturfond skal ha gjennomslag og effekt må finansiering være substansiell fra første tildeling. NOKU tør å hevde at dersom det ikke kommer nok midler inn fra første tildeling, vil vinningen gå opp i spinningen for lokalt kulturliv i kommunene.

Vi har i det opprinnelige innspillsnotatet fra 2022 foreslått 50 millioner første år, og en gradvis opptrapping til minimum 150 millioner innen 2026. Våre tillitsvalgte mener at dette beløpet bør dobles allerede fra år 1 for å få ønsket effekt lokalt.

Rom for kultur i hele landet

Et av de viktigste premisene for aktivitet og trivsel i det frivillige og det profesjonelle kulturlivet i både bygd og by, er tilgang på egnede lokaler for kulturaktivitet. NOKU anbefaler at den kommende strategien bør ha en styrking av rom for kultur som et av hovedgrepene.

Som et hovedinnspill fra NOKU er det viktig å slå fast at det er et gjennomgående stort behov for midler til oppgradering, bygging og vedlikehold av kulturbygg i kommunene.

I en undersøkelse utarbeidet av Telemarksforsking, gjennomført sommeren 2022, svarer hele 90% av kommunene at de er avhengige av nasjonale midler for å kunne gjennomføre nødvendige oppgraderinger og investeringer i kulturlokaler i kommunen. Kulturrom blir trukket frem som særlig viktig av kultursjefene, som ble intervjuet til undersøkelsen. De sier videre at tilgang på nasjonale midler også utløser helt avgjørende, ekstra midler fra kommunene.

Les hele undersøkelsen her:

<https://www.noku.no/ny-forskning-viser-at-kommuner-prioriterer-idrettsbygg-over-kulturbygg/>

<https://www.telemarksforsking.no/publikasjoner/er-det-rom-for-kultur-i-norske-kommuner/4139/>

Er det rom for kultur i norske kommuner?

Som et ledd i den kommende strategien anbefaler vi en styrking av tilskuddsordningen Kulturrom. Dette anbefaler vi fordi denne tilskuddsordningen nå er kraftig underfinansiert i forhold til behovet i feltet. God tilgang på egnede og utstyrte lokaler er selve grunnlaget for all kulturaktivitet.

I den nevnte rapporten fra Telemarksforsking fra 2022, gjort på oppdrag fra NOKU, Fagforbundet og Kulturrom, undersøkes bruken av og behovet for kulturlokaler i 17 utvalgte norske kommuner. Kultursjefene i kommunene som er intervjuet og funnene tegner et bilde av en stram kommuneøkonomi, kombinert med lav forståelse blant lokalpolitikere for kulturens behov for egnede kulturlokaler.

Viktige funn i rapporten: Er det rom for kultur i norske kommuner?

- ✓ Noen kultursjefer opplever at det er krevende å få forståelse blant politikerne for at kultur også koster penger, sammenlignet med, for eksempel, idretten.
- ✓ Mange kultursjefer sier at det er politisk velvilje for at kultur er viktig, men at økonomien i kommunen og manglende forståelse gjør at pengene ikke alltid sitter like løst.
- ✓ Skolene er for de fleste kommunene svært viktige kulturlokaler, men de tilrettelegges ikke nødvendigvis for bruken, og flere melder om at tilgjengeligheten er for lav.
- ✓ De fleste kommunene er i stor grad avhengig av tilgang på nasjonale midler for å kunne gjennomføre nødvendige oppgraderinger og investeringer i kulturlokaler, men de mangler kapasitet til å prioritere arbeidet med søknadsskriving.

Styrking av tilskuddsordninger for kulturbygg og kulturrom

NOKU mener at det er svært viktig for både frivillig og profesjonelt kulturliv i hele landet å få bedre tilgang på profesjonelle arenaer for kunst og kultur. Det må finnes lokaler til produksjon og kulturaktivitet, med tilgang på utstyr.

Vi viser til fellesinnspillet om behovet for en Arena-milliard som beskriver behovet godt:

Over hele landet er det et skrikende behov for midler til oppussing og bygging av lokaler for frivillighet og kultur. Etterslepet rammer titusener som må ta til takke med lite egnede lokaler. Enkelte lokaler er i så dårlig forfatning at de ville blitt stengt hadde de vært ordinære arbeidsplasser. Det er behov for en massiv satsing.

Et tiltak for å bøte på dette er allerede nevnt – en kraftig styrking av tilskuddsordningen Kulturrom bør være sentralt i den kommende strategien.

NOKU sine medlemmer trekker også frem den 'desentraliserte ordningen for regionale kulturbygg'. Denne ordningen har siden 2013 vært gjenstand for kraftige kutt, samtidig som behovet er voksende. Som ledd i et regionalt kulturløft må denne utviklingen snus.

En statlig arenamilliard som del av kulturløftet

NOKU stiller seg bak fellesopporet om behovet for en «Arena-milliard». Behovet for oppgradering av kulturarenaer har myndighetene selv pekt på, både i kulturmeldingen, frivillighetsmeldingen og barne- og ungdomskulturmeldingen. Nå er det på tide å lage en ambisiøs og helhetlig plan.

En svært stram kommuneøkonomi gjør at investeringer til nye kulturbygg og møteplasser kan risikere å bli nedprioritert. Etterslepet vil da øke ytterligere, og statlige midler må til dersom et kulturløft skal skje utenfor de store byene. Samtidig kan den kommende strategien oppfordre og istandsette kommunene til i større grad å involvere kulturliv og frivillighet i sine planer for bruk av nybygg, skolebygg, flerhusbygg og kulturarenaer.

Norsk kulturforum, 26. januar 2023.